Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 17. novembra 2015**

„Predhodno odločanje — Člen 56 PDEU — Svoboda opravljanja storitev — Omejitve — Direktiva 96/71/ES — Člen 3(1) — Direktiva 2004/18/ES — Člen 26 — Javna naročila — Poštne storitve — Predpisi regionalne enote države članice, v skladu s katerimi se morajo ponudniki in njihovi podizvajalci zavezati, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo“

V zadevi C-115/14,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Oberlandesgericht Koblenz (višje deželno sodišče Koblenz, Nemčija) z odločbo z dne 19. februarja 2014, ki je prispela na Sodišče 11. marca 2014, v postopku

RegioPost GmbH & Co. KG

proti

Stadt Landau in der Pfalz,

ob udeležbi

PostCon Deutschland GmbH,

Deutsche Post AG,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi L. Bay Larsen, predsednik tretjega senata v funkciji predsednika četrtega senata, J. Malenovský, M. Safjan, sodnika, A. Prechal (poročevalka) in K. Jürimäe, sodnici,

generalni pravobranilec: P. Mengozzi,

sodni tajnik: K. Malacek, administrator,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 29. aprila 2015,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za RegioPost GmbH & Co. KG A. Günther, odvetnik,

— za la Stadt Landau in der Pfalz R. Goodarzi, odvetnik,

** Jezik postopka: nemščina.

— za PostCon Deutschland GmbH T. Brach, odvetnik,

— za Deutsche Post AG W. Krohn in T. Schneider, odvetnika,

— za nemško vlado par T. Henze in A. Lippstreu, agenta,

— za dansko vlado C. Thorning in M. Wolff, agenta,

— za italijansko vlado G. Palmieri, agentka, skupaj z M. Salvatorellijem, avvocato dello Stato,

— za avstrijsko vlado M. Fruhmann, agent,

— za norveško vlado K. Nordland Hansen in P. Wennerås, agenta,

— za Evropsko komisijo A. Tokár in J. Enegren kot tudi S. Grünheid, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 9. septembra 2015

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 56 PDEU v povezavi s členom 3(1) Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 96/71/ES z dne 16. decembra 1996 o napotitvi delavcev na delo v okviru opravljanja storitev (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 2, str. 431) ter člena 26 Direktive 2004/18/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 31. marca 2004 o usklajevanju postopkov za oddajo javnih naročil gradenj, blaga in storitev (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 6, zvezek 7, str. 132), kakor je bila spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 1251/2011 z dne 30. novembra 2011 (UL L 319, str. 43, v nadaljevanju: Direktiva 2004/18).

2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med RegioPost GmbH & Co. KG (v nadaljevanju: RegioPost) in Stadt Landau in der Pfalz (mesto Landau in der Pfalz, Nemčija, v nadaljevanju: mesto Landau) zaradi obveznosti, ki je ponudnikom in njihovim podizvajalcem naložena v okviru oddaje javnega naročila poštnih storitev za to mesto, v skladu s katero se morajo zavezati, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 96/71

3 Člen 1 Direktive 96/71, naslovljen „Področje uporabe“, določa:

„1. Ta direktiva se uporablja za podjetja s sedežem v kateri od držav članic, ki v okviru čezmejnega opravljanja storitev napotijo delavce v skladu s členom 3 na ozemlje katere od držav članic.

[…]

3. Ta direktiva se uporablja, kolikor podjetja iz odstavka 1 uporabljajo katerega od naslednjih čezmejnih ukrepov:

(a) napotijo delavce na ozemlje katere od držav članic na lasten račun in pod lastnim vodstvom na podlagi pogodbe, sklenjene med podjetjem, ki je delavce napotilo, in pogodbenico, kateri so storitve namenjene, pod pogojem, da v času napotitve obstaja delovno razmerje med podjetjem, ki delavca napoti, in delavcem;

ali

(b) napotijo delavce v ustanovo ali podjetje, ki je v lasti skupine na ozemlju katere od držav članic, pod pogojem, da v času napotitve obstaja delovno razmerje med podjetjem, ki delavca napoti in delavcem;

ali

(c) kot podjetje ali agencija za začasno zaposlovanje posredujejo delo delavca podjetju uporabniku, s sedežem ali dejavnem na ozemlju katere od držav članic, pod pogojem, da v času napotitve obstaja delovno razmerje med podjetjem ali agencijo za začasno zaposlovanje in delavcem.

[…]“

4 Člen 3 navedene direktive z naslovom „Določbe in pogoji za zaposlitev“ v odstavkih od 1 do 8 določa:

„1. Države članice poskrbijo, da ne glede na to, katera zakonodaja se uporablja za delovno razmerje, podjetja iz člena 1(1) zagotovijo delavcem, ki so napoteni na njihovo ozemlje, pogoje za delo in zaposlitev v zvezi z naslednjimi zadevami, ki so urejene v državi članici, v kateri se opravlja delo:

— z zakonom ali drugim predpisom

in/ali

— s kolektivnimi pogodbami ali arbitražnimi odločbami, razglašenimi za splošno veljavne v smislu odstavka 8, kolikor zadevajo dejavnosti, omenjene v Prilogi:

[…]

(c) minimalne urne postavke, tudi za nadurno delo; ta točka se ne uporablja za programe dodatnega kolektivnega pokojninskega zavarovanja;

[…]

V tej direktivi je koncept minimalnih urnih postavk iz odstavka 1 točke (c) opredeljen z nacionalno zakonodajo in/ali prakso države članice, na katere ozemlje je delavec napoten.

[…]

8. ‚Kolektivne pogodbe ali arbitražne odločbe, razglašene za splošno uporabne‘ pomenijo kolektivne pogodbe ali arbitražne odločbe, ki jih morajo spoštovati vsa podjetja na zadevnem geografskem območju in poklicu ali panogi.

[…]“

Direktiva 2004/18

5 V uvodnih izjavah 2, 33 in 34 Direktive 2004/18 je navedeno:

„(2) Za oddajo naročil, sklenjenih v državah članicah v imenu države, regionalnih ali lokalnih in drugih oseb javnega prava, veljajo načela iz Pogodbe in zlasti načelo prostega pretoka blaga, načelo svobode ustanavljanja in načelo svobode opravljanja storitev ter načela, ki iz teh izhajajo, kot so načelo enakopravnosti, načelo nediskriminacije, načelo vzajemnega priznavanja, načelo sorazmernosti in načelo transparentnosti. Vendar je za naročila nad določeno vrednostjo priporočljivo na podlagi teh načel sprejeti določbe o usklajevanju nacionalnih postopkov za dodeljevanje teh naročil na ravni Skupnosti, da bi zagotovili njihovo uresničevanje in jamčili odpiranje javnih naročil konkurenci. Te usklajevalne določbe bi se zato morale razlagati v skladu z zgoraj navedenimi pravili in načeli kakor tudi z drugimi pravili iz Pogodbe.

[…]

(33) Pogoji za izvajanje naročil so v skladu s to direktivo, če niso neposredno ali posredno diskriminacijski in so navedeni v javnem razpisu ali v razpisni dokumentaciji. Namenjeni so lahko zlasti za spodbujanje poklicnega usposabljanja na delovnem mestu, zaposlovanja ljudi, ki imajo težave pri vključevanju, boja proti nezaposlenosti ali varovanja okolja. […]

(34) Med izvajanjem javnega naročila se na nacionalni ravni in na ravni Skupnosti uporabljajo zakoni, predpisi in kolektivne pogodbe, ki veljajo na področju pogojev zaposlovanja ter varnosti pri delu, če so ti predpisi in njihova uporaba v skladu z zakonodajo Skupnosti. V primerih, v katerih delavci iz ene države članice opravljajo storitve v drugi državi članici zaradi izvajanja javnega naročila, Direktiva [96/71] določa minimalne pogoje, ki jih država gostiteljica mora upoštevati v zvezi s temi delavci. Če nacionalna zakonodaja vsebuje določbe v zvezi s tem, se lahko neizpolnjevanje teh obveznosti obravnava kot huda kršitev ali prekršek v zvezi s poklicnim ravnanjem zadevnega gospodarskega subjekta, ki lahko povzroči izključitev tega gospodarskega subjekta iz postopka za oddajo javnega naročila.“

6 V skladu s členom 7(b), prva alinea, Direktive 2004/18 se ta med drugim uporablja za javna naročila blaga, katerih vrednost je brez davka na dodano vrednost enaka ali večja od 200.000 EUR, če gre za naročila, ki jih oddajo naročniki, ki niso navedeni kot centralni državni organi na seznamu v Prilogi IV k tej direktivi.

7 Člen 26 navedene direktive z naslovom „Pogoji za izvedbo naročil“ določa:

„Naročniki lahko določijo posebne pogoje v zvezi z izvajanjem naročila, če so ti pogoji v skladu z zakonodajo Skupnosti in so navedeni v javnem razpisu ali v razpisni dokumentaciji. Pogoji, ki urejajo izvedbo naročila, se lahko nanašajo zlasti na socialne in okoljske vidike.“

8 Člen 27 iste direktive, naslovljen „Obveznosti v zvezi z davki, varstvom okolja, določbami o zaščiti delovnega mesta in pogojih za delo“, določa:

„1. Naročnik lahko v razpisni dokumentaciji navede ali ga država članica zaveže, da določi organ ali organe, od katerih lahko kandidat ali ponudnik pridobi ustrezne informacije o obveznostih v zvezi [s] […] pogoji […] za delo, ki veljajo v državi članici, regiji ali kraju, kjer je treba izvesti gradnje ali opraviti storitve, in veljajo za gradnje, ki se morajo izvesti na kraju samem, ali za storitve, ki se morajo opraviti med izvedbo naročila.

2. Naročnik, ki ponuja informacije iz odstavka 1, mora zahtevati od ponudnikov ali kandidatov v postopku oddaje naročila, da navedejo, da so pri pripravi svoje ponudbe upoštevali obveznosti v zvezi z določbami o zaščiti delovnega mesta in pogojih za delo, ki veljajo v kraju, kjer je treba izvesti gradnje ali opraviti storitve.

[…]“

Nemško pravo

Zvezno pravo

9 Člen 26 zakona o preprečevanju omejevanja konkurence (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen) v različici z dne 26. junija 2013 (BGBl. 2013 I, str. 1750), kakor je bil nazadnje spremenjen s členom 5 zakona z dne 21. julija 2014 (BGBl. 2014 I, str. 1066), določa:

„Naročila se dodelijo specializiranim podjetjem, ki so učinkovita, zanesljiva in spoštujejo zakone. Za izvajanje naročila se lahko določijo dodatne zahteve za izbranega ponudnika, ki se nanašajo zlasti na socialne, okoljske in inovacijske vidike, če so objektivno povezane s predmetom naročila in so navedene v opisu storitve, ki jo je treba opraviti. Za izbranega ponudnika se lahko druge zahteve ali zahteve, ki bi presegale zgoraj naveden zahteve, določijo le, če so določene v zakonodaji zvezne države ali deželni zakonodaji.“

10 V skladu z zakonom o nujnih delovnih pogojih pri čezmejnih storitvah (Gesetz über zwingende Arbeitsbedingungen bei grenzüberschreitenden Dienstleistungen – Arbeitnehmer-Entsendegesetz) z dne 26. februarja 1996 (BGBl. 1996 I, str. 227, v nadaljevanju: AEntG) je bila 29. novembra 2007 sklenjena kolektivna pogodba, s katero je bila določena obvezna minimalna plača za poštne storitve, z uredbo z dne 28. decembra 2007 pa je bilo določeno, da jo splošno uporabljajo vsa podjetja tega sektorja. S sodbo Bundesverwaltungsgericht (zvezno upravno sodišče) z dne 28. januarja 2010 je bila ta uredba razveljavljena, tako da v času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari za sektor poštnih storitev ni bila obvezna minimalna plača.

11 Zakon o ureditvi splošne minimalne plače (Gesetz zur Regelung eines allgemeinen Mindestlohns) z dne 11. avgusta 2014 (BGBl. 2014 I, str. 1348) za vse delavce s 1. januarjem 2015 načeloma določa pravico do minimalne urne postavke 8,5 EUR bruto.

Pravo dežele Porenje-Pfalška

12 Člen 1 zakona Porenja-Pfalške o zagotavljanju upoštevanja kolektivnih pogodb in minimalne plače pri javnih naročilih (Landesgesetz zur Gewährleistung von Tariftreue und Mindestentgelt bei öffentlichen Auftragsvergaben) z dne 1. decembra 2010 (v nadaljevanju: LTTG) v odstavku 1 določa:

„Ta zakon je namenjen boju proti izkrivljanju konkurence, ki se pojavlja pri oddaji javnih naročil zaradi zaposlovanja poceni delovne sile, in zmanjševanju bremen, ki nastajajo za sisteme socialne varnosti. V ta namen določa, da lahko naročniki […] v skladu s tem zakonom javna naročila oddajo le podjetjem, ki svojim delavcem izplačujejo minimalne plače, določene v tem zakonu, in ki spoštujejo kolektivne pogodbe.“

13 Člen 3 LTTG, naslovljen „Minimalna plača“, v odstavku 1 določa:

„Če ni mogoče v skladu s členom 4 zahtevati spoštovanja kolektivnih pogodb, se smejo javna naročila oddati zgolj podjetjem, ki se pri oddaji ponudbe pisno zavežejo, da bodo zaposlenim med izvajanjem storitve izplačevala plačo po postavki vsaj 8,50 EUR (bruto) na uro (minimalna plača) in da bodo med

izvajanjem v zvezi z zaposlenimi upoštevala spremembe minimalne plače […]. […] Če izjava o minimalni plači pri oddaji ponudbe ni dana in se ne predloži niti na zahtevo, se ponudba izključi iz presoje. Če je [pristojna] služba […] objavila vzorec za izjave o minimalni plači, se lahko uporabi.“

14 Po sprejetju uredbe deželne vlade dežele Porenje-Pfalška z dne 11. decembra 2012 je bila minimalna urna postavka iz člena 3(1) LTTG določena v znesku 8,70 EUR (bruto).

15 Člen 4 LTTG, naslovljen „Obveznost spoštovanja kolektivnih pogodb“, določa:

„1. Javna naročila, ki spadajo na področje uporabe zakona o pogojih za delo, ki se morajo obvezno uporabljati za čezmejno napotene delavce ali delavce, ki so redno zaposleni na nacionalnem ozemlju [(Gesetz über zwingende Arbeitsbedingungen für grenzüberschreitend entsandte und für regelmäßig im Inland beschäftigte Arbeitnehmer und Arbeitnehmerinnen) z dne 20. aprila 2009 (BGBl. 2009 I, str. 799)], v veljavni različici, se smejo oddati samo podjetjem, ki se pri oddaji ponudbe pisno zavežejo, da bodo zaposlenim pri opravljanju storitve plačevala plačo, ki po višini in natančnih pogojih izpolnjuje vsaj zahteve iz kolektivne pogodbe, ki podjetje zavezuje na podlagi [navedenega zakona].

[…]

6. Če izjava o spoštovanju kolektivnih pogodb pri oddaji ponudbe ni dana in se ne predloži niti na zahtevo, se ponudba izključi iz presoje. Če je [pristojna] služba […] objavila vzorec za izjave o spoštovanju kolektivnih pogodb, se lahko uporabi.“

16 Člen 5 LTTG, naslovljen „Podizvajalci“, v odstavku 2 določa:

„Če pogodbene storitve izvajajo podizvajalci, podjetje zagotavlja, da bodo ti spoštovali obveznosti iz členov 3 in 4, in naročniku predloži izjave podizvajalcev o minimalni plači in spoštovanju kolektivnih pogodb […].“

17 Člen 6 LTTG, naslovljen „Pregledi in preverjanja“, izbranemu ponudniku in podizvajalcem nalaga obveznosti, ki se med drugim nanašajo na hranjenje in zagotavljanje dostopa do dokumentov in podatkov, da bi se tako naročniku omogočilo preverjanje spoštovanja obveznosti, ki so določene z LTTG.

18 Člen 7 LTTG, naslovljen „Sankcije“, določa:

„1. Zaradi zagotavljanja spoštovanja obveznosti, opredeljenih v členih od 3 do 6, se naročniki in izbrani ponudnik dogovorijo za pogodbeno kazen, in sicer za vsako krivdno neizpolnitev obveznosti v višini 1 %, za primere večkratnih neizpolnitev obveznosti pa lahko pogodbena kazen znaša do 10 % vrednosti naročila. Izbrani ponudnik je zavezan plačati pogodbeno kazen iz prvega odstavka tudi, če je za neizpolnitev obveznosti odgovoren eden od njegovih podizvajalcev in je izbrani ponudnik vedel za zadevno neizpolnitev obveznosti oziroma bi zanjo moral vedeti. Če je pogodbena kazen nesorazmerno velika, jo sme naročnik na predlog izbranega ponudnika znižati na primerno višino. […]

2. Naročniki in izbrani ponudnik se dogovorijo, da neizpolnitev obveznosti, ki pomeni vsaj hudo kršitev predpisov iz členov od 3 do 6 s strani izbranega ponudnika, naročniku omogoča, da odpove pogodbo brez predhodnega obvestila, če obstajajo resni razlogi.

3. Če izbrani ponudnik ali podizvajalec ni izpolnil obveznosti zaradi hude malomarnosti ali je šlo za ponavljajoče se neizpolnitve obveznosti, ki jih ima v skladu s tem zakonom, lahko naročniki tega izbranega ponudnika ali podizvajalca izključijo iz sistema oddaje javnih naročil za največ tri leta.

[…]“

Dejansko stanje in vprašanji za predhodno odločanje

19 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je mesto Landau 23. aprila 2013 objavilo javni razpis v odprtem postopku na ravni Evropske unije, ki je bil razdeljen na dva sklopa, katerega predmet je bilo javno naročilo v zvezi s poštnimi storitvami za to mesto in ki se je nanašal zlasti na sklenitev okvirne pogodbe o zbiranju, prevozu in dostavi pisemskih in paketnih pošiljk ter paketov. Za trajanje pogodbe sta bili določeni dve leti, pri čemer naj bi naročnik imel možnost to podaljšati največ dvakrat, vsakič za eno leto.

20 V skladu s točko III 2.2, točka 4, javnega razpisa, ki je naslovljena „Ekonomska in finančna sposobnost“, „mora izbrani ponudnik spoštovati določbe [LTTG]“.

21 V času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari ni bilo kolektivne pogodbe, ki bi določala minimalno plačo in ki bi v skladu z AEntG zavezovala podjetja poštnih storitev. V tistem času za podjetja prav tako ni veljala obveznost izplačila splošne minimalne plače, ki je bila uvedena z zakonom z dne 11. avgusta 2014 o ureditvi splošne minimalne plače.

22 Priloga E6 k razpisni dokumentaciji zadevnega javnega razpisa je bila naslovljena „Vzorec izjave v skladu s členom 3(1) LTTG“. Ta priloga je bila namenjena temu, da se ponudnikom omogoči, da pri oddaji ponudbe v svojem imenu in imenu svojih podizvajalcev predložijo izjave glede minimalne plače.

23 V vzorcu izjave je bilo navedeno:

„Zavezujem/o se:

1. da se bo zaposlenim pri izvajanju storitve izplačevala vsaj plača po urni (bruto) postavki, ki jo je treba plačati v skladu z vsakokratno veljavno deželno uredbo o določitvi minimalne plače v skladu s členom 3(2), tretji stavek, [LTTG]. To ne velja za storitve, ki jih opravljajo vajenci;

2. da se bodo podizvajalci skrbno izbirali in da se bodo njihove ponudbe preverjale zlasti glede tega, ali jih je mogoče izračunati na podlagi minimalne plače, ki jo je treba izplačevati;

3. da se bodo, če bodo naročilo izvajali podizvajalci ali delavci podjetja za zagotavljanje dela ali delavci takega podjetja, ki so bili napoteni na delo k izbranemu podizvajalcu, spoštovale obveznosti iz člena 4(1) LTTG oziroma člena 3(1) LTTG in se bo javnemu naročniku predložila izjava podizvajalca podjetja za zagotavljanje dela o minimalni plači in spoštovanju kolektivne pogodbe.

4. da bo popolna in preverljiva dokumentacija o delavcih, ki opravljajo zadevne storitve, pripravljena, da bo predložena naročniku na njegovo zahtevo in da bodo delavci opozorjeni na možnost preverjanj s strani naročnika.

24 Podjetje RegioPost je v dopisu z dne 16. maja 2013 navedlo očitek, da so izjave o minimalni plači iz člena 3 LTTG v nasprotju s pravom javnih naročil. Svoji ponudbi, ki jo je pravočasno predložilo, je priložilo izjave podizvajalcev, ki jih je samo napisalo. Zase ni predložilo nobene izjave o spoštovanju minimalne plače.

25 Mesto Landau je z dopisom z dne 25. junija 2013 podjetju RegioPost dalo možnost, da v štirinajstih dneh predloži izjave o minimalni plači iz člena 3 LTTG, in navedlo, da bo izključilo ponudbo podjetja, če tej zahtevi ne bo ugodilo.

26 Podjetje RegioPost je z dopisom z dne 27. junija 2013 ponovilo svoje očitke in napovedalo, da bo, če bo njegova ponudba izključena, vložilo pravno sredstvo.

27 Mesto Landau je z dopisom z dne 11. julija 2013 obvestilo podjetje RegioPost, da njegove ponudbe brez izjav v zvezi z minimalno plačo, ki so navedene v členu 3 LTTG, ne more oceniti. V istem dopisu je navedlo, da bo prvi sklop oddan družbi PostCon Deutschland Gmbh, drugi pa družbi Deutsche Post AG.

28 Vergabekammer Rheinland-Pfalz (komisija za oddajo javnih naročil dežele Porenje-Pfalška) je z odločbo z dne 23. oktobra 2013 zavrnila pritožbo, ki jo je 15. julija 2013 vložilo podjetje RegioPost, zlasti ker je menila, da je bila njegova ponudba upravičeno izključena, ker ni vsebovala izjav o minimalni plači, ki jih je javni naročnik upravičeno zahteval.

29 Predložitveno sodišče, pri katerem je bila vložena pritožba, meni, da je rešitev spora odvisna od tega, ali naj to sodišče ne uporabi člena 3 LTTG, ker ta določba ni v skladu s pravom Unije.

30 Navedeno sodišče meni, da člen 3(1) LTTG vsebuje poseben pogoj za izvedbo naročila, ki je v skladu s členom 26 Direktive 2004/18 dopusten le, če je v skladu z določbami prava Unije.

31 Vendar pa to sodišče meni, da te skladnosti ne more preverjati, tudi če upošteva sodno prakso Sodišča, zlasti sodbo Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189).

32 Predložitveno sodišče meni, da to, da je družba RegioPost podjetje s sedežem v Nemčiji in da imajo tudi drugi ponudniki sedež na ozemlju iste države članice, ne nasprotuje predlogu za sprejetje predhodne odločbe, saj je vprašanje, ali se določbe nacionalnega prava ne smejo uporabiti zaradi morebitne neskladnosti s pravom Unije, pravno vprašanje, ki se postavlja ne glede na državljanstvo udeležencev razpisnega ali revizijskega postopka.

33 Predložitveno sodišče glede skladnosti nacionalnega ukrepa iz postopka v glavni stvari s členom 56(1) PDEU poudarja, da zaradi obveznosti podjetij, ki nimajo sedeža v Zvezni republiki Nemčiji, ampak v drugih državah članicah, da uskladijo plače, ki jih izplačujejo svojim delavcem, z višjimi plačami, ki se izplačujejo na kraju izvršitve naročila v tej državi, ta podjetja izgubljajo konkurenčno prednost, ki jo imajo zaradi nižjih stroškov plač, medtem ko je ta prednost pogosto nujna za nadomestitev strukturnih prednosti, ki jih imajo nacionalna podjetja, in za dostop do upoštevnega trga. Obveznost spoštovanja minimalne plače iz člena 3(1) LTTG bi zato pomenila oviro za podjetja s sedežem v teh drugih državah članicah, kar je načeloma s členom 56(1) PDEU prepovedano.

34 Predložitveno sodišče pa meni, da pravo Unije ne nasprotuje uporabi člena 3(1) LTTG za navedena podjetja, če so izpolnjeni pogoji za uporabo člena 3(1) Direktive 96/71. Po mnenju tega sodišča se torej v zvezi s tem porajajo dvomi.

35 Po eni strani to sodišče navaja, da čeprav je člen 3(1) LTTG zakonska določba, ki določa minimalno urno postavko, ta določba delavcem ne zagotavlja, da jim bo delodajalec izplačal minimalno plačo. Navedena nacionalna določba naj bi bila namreč omejena na to, da javnim naročnikom prepoveduje oddajo javnega naročila ponudnikom, ki se niso zavezali, da bodo tistim delavcem, ki izvajajo zadevno naročilo, izplačevali minimalno plačo.

36 Po drugi strani navedeno sodišče poudarja, da se obveznost glede minimalne plače iz člena 3(1) LTTG uporablja samo za tiste delavce izbranega ponudnika, ki izvajajo zadevno javno naročilo. Vendar naj si delavec, ki izvaja zasebno naročilo, socialne varnosti ne bi nič manj zaslužil kot delavec, ki izvaja javno naročilo.

37 Glede ugotovitev sodbe Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) predložitveno sodišče poudarja, da se v nemški pravni literaturi med drugim navaja, da je treba to sodbo razumeti tako, da člen 3(1) Direktive 96/71 ne nasprotuje določbi, kot je člen 3(1) LTTG, ki določa minimalne urne postavke, čeprav je treba te upoštevati le v okviru izvajanja javnih naročil, ker naj se zahteva splošne uporabe ne bi nanašala na zakonske določbe, temveč le na kolektivne pogodbe.

38 Predložitveno sodišče pa resno dvomi o natančnosti te trditve. Kar zadeva omejitev temeljne svoboščine, kot je svoboda opravljanja storitev, meni, da ne bi bilo logično razlagati člena 3(1) navedene direktive tako, da ta zahteva, da se kolektivne pogodbe, ki določajo minimalno plačo, splošno uporabljajo, z vključitvijo vseh delavcev zadevnega sektorja, ne glede na to, ali izvajajo javna ali zasebna naročila, medtem ko se področje uporabe zakonskih predpisov, ki določajo minimalno plačo, lahko omeji le na delavce, ki izvajajo javna naročila.

39 Navedeno sodišče meni, da bo treba, če bo ugotovljeno, da je nacionalna določba, kot je člen 3(1) LTTG, ki ponudnikom in njihovim podizvajalcem nalaga obveznost, da se zavežejo, da bodo osebju, ki opravlja storitve, ki so predmet javnega naročila, plačali minimalno plačo, v skladu s členom 56 PDEU, nato preučiti, ali je sankcija iz navedene nacionalne določbe, določena za kršitev te obveznosti, in sicer izključitev ponudnika iz postopka oddaje javnega naročila, v skladu s členom 26 Direktive 2004/18.

40 Predložitveno sodišče meni, da je ta skladnost dvomljiva, ker čeprav člen 3(1) LTTG pomeni poseben pogoj v zvezi z izvajanjem naročila v smislu člena 26 navedene direktive, pa slednji ne določa razloga za izključitev iz postopka oddaje javnega naročila zaradi kršitve enega od teh posebnih pogojev. Tak razlog izključitve bi bilo poleg tega težko razumeti, ker se vprašanje spoštovanja posebnih pogojev s strani ponudnika, za katere se je ta obvezal, da jih bo spoštoval, postavi šele po oddaji naročila temu gospodarskemu subjektu. Tako naj torej ne bi šlo za merila za ugotavljanje usposobljenosti, ki bi lahko bila temelj za izključitev nekega ponudnika.

41 To sodišče meni, da sankcija izključitve ponudbe v primeru nespoštovanja člena 3(1) LTTG ne temelji na veljavnem razlogu, ker so obveznosti iz te določbe le ugotovitvene.

42 Predložitveno sodišče poleg tega meni, da se zdi, da je ta sankcija neuspešna, ker je v okviru postopka oddaje javnega naročila, kot je ta v postopku v glavni stvari, obveznost v zvezi z izplačilom minimalne plače iz člena 3(1) LTTG del obveznosti, ki so navedene tako v javnem razpisu kot v razpisni dokumentaciji, k spoštovanju katerih je ponudnik pogodbeno zavezan po dodelitvi naročila in spoštovanje katerih skuša zagotoviti pogodbena kazen, določena s členom 7(1) LTTG.

43 V teh okoliščinah je Oberlandesgericht Koblenz (višje deželno sodišče Koblenz) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

„1. Ali je treba člen 56, prvi odstavek, PDEU v povezavi s členom 3(1) Direktive [96/71] razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, v skladu s katero je javni naročnik zavezan oddati naročilo zgolj podjetjem, ki se – sama in njihovi podizvajalci – pri oddaji ponudbe pisno zavežejo, da bodo svojim delavcem, ki bodo izvajali naročilo, izplačevala minimalno plačo, ki jo država določa le za javna naročila, ne pa tudi za zasebna, če ne obstaja niti splošna zakonsko določena minimalna plača niti splošno veljavna kolektivna pogodba, ki bi zavezovala potencialnega uspešnega ponudnika in morebitnega podizvajalca?

2. Če je odgovor na prvo vprašanje nikalen:

Ali je treba pravo Unije na področju oddaje javnih naročil, zlasti člen 26 Direktive [2004/18] razlagati tako, da nasprotuje nacionalni določbi, kot je člen 3(1), tretji stavek, LTTG, ki določa obvezno izključitev ponudbe, če se gospodarski subjekt ni že pri oddaji ponudbe z ločeno izjavo zavezal k ravnanju, h kateremu naj bi bil v primeru dodelitve naročila pogodbeno zavezan tudi brez predložitve te izjave?“

Vprašanji za predhodno odločanje

Dopustnost

44 Mesto Landau in nemška ter italijanska vlada trdijo, da je prvo vprašanje nedopustno, pri čemer se navajajo neobstoj – kar je potrdilo tudi predložitveno sodišče – čezmejnega elementa v zvezi s sporom o glavni stvari, saj imajo vsa podjetja, ki so sodelovala pri postopku oddaje naročila iz postopka v glavni stvari, sedež na ozemlju države članice, iz katere prihaja naročnik, in sicer Zvezne republike Nemčije. Ob neobstoju čezmejnega elementa naj sodišče ne bi bilo pristojno za odločitev skladnosti ukrepa iz postopka v glavni stvari z Direktivo 96/71 in/ali členom 56 PDEU. Italijanska vlada poleg tega iz podobnih razlogov izpodbija tudi dopustnost drugega vprašanja.

45 Te ugovore je treba zavrniti.

46 V zvezi s tem je treba najprej opozoriti, da to, da je nacionalno sodišče vprašanje za predhodno odločanje formalno oblikovalo tako, da se je sklicevalo na nekatere določbe prava Unije, ni ovira za to, da Sodišče nacionalnemu sodišču ne bi predložilo vse elemente razlage, ki bi lahko bili koristni pri sojenju o zadevi, o kateri odloča, ne glede na to, ali jih je nacionalno sodišče v vprašanjih navedlo. Glede tega mora Sodišče iz vseh dejstev in dokazov, ki jih je predložilo nacionalno sodišče, zlasti iz obrazložitve predložitvene odločbe, zbrati elemente prava Unije, ki jih je treba razložiti, upoštevajoč predmet spora (glej zlasti sodbo Vicoplus in drugi, od C-307/09 do C-309/09, EU:C:2011:64, točka 22).

47 Za koristen odgovor predložitvenemu sodišču je treba prvo vprašanje najprej obravnavati ob upoštevanju določbe prava Unije, ki ga posebej ureja, in sicer člen 26 Direktive 2004/18, ki je določba, na katero se poleg tega izrecno sklicuje predložitveno sodišče v okviru drugega vprašanja (glej po analogiji sodbo Rüffert, C-346/06, EU:C:2008:189, točka 18).

48 Iz spisa, ki je na voljo Sodišču, in zlasti iz odločbe Vergabekammer Rheinland-Pfalz (komisija za oddajo javnih naročil dežele Porenje-Pfalška), ki je navedena v točki 28 te sodbe, pa je jasno razvidno, da se navedena direktiva uporablja v zadevi v glavni stvari, zato ker vrednost zadevnega javnega naročila znatno presega upoštevni prag za uporabo te direktive, ki je bil v času dejanskega stanja v glavni stvari 200.000 EUR.

49 Ker se v obravnavanem primeru lahko uporabi Direkiva 2004/18 – čemur poleg tega ni nasprotovala nobena od strank, ki so predložile pisna stališča, ali ki so se udeležile obravnave pred Sodiščem – je vprašanje razlage, ki se nanaša na eno od določb te direktive, v obravnavanem primeru na člen 26, dopustno, kljub temu da je zastavljeno, kot v obravnavani zadevi, v okviru spora, ki je z vseh vidikov omejen na eno samo državo članico.

50 Poleg tega, kljub temu da so v obravnavani zadevi vsi elementi spora omejeni na eno samo državo članico, pa je Sodišče pristojno za odločanje o členu 56 PDEU, če to omogoča stopnja harmonizacije, ki je določena z navedeno direktivo.

51 Ker namreč vrednost naročila iz zadeve v glavni stvari očitno presega upoštevni prag za uporabo te direktive, je treba šteti, da ima to naročilo čezmejni interes. Nikakor torej ni mogoče izključiti, da so bila podjetja, ki nimajo sedeža v Zvezni republiki Nemčiji, ampak v drugih državah članicah, zainteresirana za sodelovanje pri navedenem naročilu po objavi razpisa, čeprav so se dokončno odločila, da pri njem ne bodo sodelovala iz svojih razlogov, ki pa bi, za nekatera od teh podjetij s sedežem v državah članicah, v katerih so življenjski stroški in predpisana minimalna plača očitno znatno nižji od tistih v deželi Porenje-Pfalška, lahko vključevali tudi izrecno predpisano obveznost spoštovanja minimalne plače, ki je določena v tej deželi.

52 Iz tega sledi, da sta prvo vprašanje, preoblikovano tako, da se nanaša zlasti na razlago člena 26 Direktive 2004/18, ter drugo vprašanje dopustni.

Vsebinska presoja

Prvo vprašanje

53 Ob upoštevanju zgoraj navedenega v zvezi z dopustnostjo predloga za sprejetje predhodne odločbe je treba ugotoviti, da predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 26 Direktive 2004/18 razlagati tako, da nasprotuje zakonodaji regionalne enote države članice, ki ponudnikom in njihovim podizvajalcem nalaga, da se s pisno izjavo, ki mora biti priložena k ponudbi, zavežejo, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s to zakonodajo.

54 Nacionalno določbo, kot je člen 3 LTTG, ker določa obveznost za vsakega ponudnika in podizvajalca, da se naročniku zavežejo, da bodo delavcem, ki bodo izvajali zadevno javno naročilo, izplačevali zakonsko določeno minimalno plačo, je treba v zvezi s tem opredeliti kot „poseben pogoj v zvezi z izvajanjem naročila“, ki se nanaša na „družbene vidike“ v smislu člena 26 te direktive.

55 V obravnavanem primeru je bil ta poseben pogoj naveden tako v javnem razpisu kot v razpisni dokumentaciji, tako da je postopkovni pogoj v zvezi s preglednostjo, ki ga določa zadnjenavedeni člen, izpolnjen.

56 Poleg tega je iz uvodne izjave 33 te direktive razvidno, da je poseben pogoj v zvezi z izvajanjem naročila v skladu s pravom Unije izpolnjen le, če ni neposredno ali posredno diskriminacijski. Toda ni sporno, da nacionalna določba, kot je ta v postopku v glavni stvari, izpolnjuje ta pogoj.

57 Poleg tega je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča nacionalni ukrep na področju, ki je predmet izčrpnega usklajevanja na ravni Unije, presojati glede na določbe tega usklajevalnega ukrepa in ne glede na določbe primarnega prava Unije (glej v tem smislu zlasti sodbe DaimlerChrysler, C-324/99, EU:C:2001:682, točka 32; Brzeziński, C-313/05, EU:C:2007:33, točka 44, in Komisija/Madžarska, C-115/13, EU:C:2014:253, točka 38).

58 Vendar pa se v skladu s členom 26 Direktive 2004/18 lahko določijo posebni pogoji, „če so ti pogoji v skladu z zakonodajo Skupnosti“.

59 Iz tega sledi, da navedena direktiva ne ureja izčrpno področja posebnih pogojev za izvajanje naročil, tako da se zakonodaja iz postopka v glavni stvari lahko presoja glede na primarno pravo Unije.

60 V skladu z uvodno izjavo 34 Direktive 2004/18 je treba v okviru preizkusa skladnosti nacionalnega ukrepa iz postopka v glavni stvari s pravom Unije preveriti, ali so v čezmejnih položajih, v katerih delavci iz ene države članice opravljajo storitve v drugi državi članici zaradi izvajanja javnega naročila, minimalni pogoji, ki jih določa Direktiva 96/71 v zvezi s temi delavci, izpolnjeni v državi gostiteljici.

61 V obravnavanem primeru je treba ugotoviti, da se predložitveno sodišče sprašuje o učinkih nacionalnega ukrepa iz postopka v glavni stvari na podjetja, ki sedeža nimajo na nemškem ozemlju, ki so lahko bila zainteresirana za sodelovanje pri zadevnem postopku oddaje javnega naročila in so nameravala napotiti svoje delavce na to ozemlje, zato ker so se ta podjetja lahko odrekla temu sodelovanju zaradi obveznosti, ki jim je bila naložena, in sicer da se zavežejo, da bodo spoštovala minimalno plačo, ki jo določa LTTG. Zato je treba ta nacionalni ukrep preučiti glede na člen 3(1) Direktive 96/71.

62 V zvezi s tem je treba ugotoviti, da je treba določbo, kot je člen 3 LTTG, opredeliti kot „zakon“ v smislu člena 3(1), prvi pododstavek, prva alinea, navedene direktive, ki določa „minimalno urno postavko“ v smislu člena 3(1), prvi pododstavek, točka (c), iste direktive. Prvič, v nasprotju z zakonom dežele Spodnje Saške o oddaji javnih naročil, ki je bil predmet zadeve, v kateri je bila izdana sodba Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189), namreč določba, kot je člen 3 LTTG, sama določa minimalno urno postavko. Drugič, v času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari niti AEntG niti noben drug nacionalni predpis za sektor poštnih storitev ni določal nižje plače.

63 Te opredelitve ni mogoče ovreči zaradi okoliščin, da se zadevni nacionalni ukrep uporablja za javna naročila, in ne za zasebna naročila, ker se pogoj splošne uporabe, opredeljen v členu 3(8), prvi pododstavek, Direktive 96/71, uporablja zgolj za kolektivne pogodbe ali za arbitražne odločbe iz člena 3(1), prvi pododstavek, druga alinea, te direktive.

64 Poleg tega, ker nacionalni ukrep iz postopka v glavni stvari spada v okvir člena 26 Direktive 2004/18, ki pod določenimi pogoji omogoča naložitev minimalne plače pri javnih naročilih, ni mogoče zahtevati, da ta ukrep preseže to posebno področje, s tem da bi splošno veljal za vsa naročila, vključno z zasebnimi naročili.

65 Omejitev področja uporabe nacionalnega ukrepa na javna naročila je namreč le posledica tega, da obstajajo pravila prava Unije, ki so posebna za to področje, v obravnavanem primeru tista, ki so določena z Direktivo 2004/18.

66 Iz tega sledi, da člen 26 Direktive 2004/18 v povezavi z Direktivo 96/71 državi članici gostiteljici omogoča, da v okviru oddaje javnega naročila določi kogentno pravilo glede minimalne zaščite iz člena 3(1), prvi pododstavek, točka (c), te direktive, kot je ta v postopku v glavni stvari, ki nalaga, naj podjetja s sedežem v drugih državah članicah spoštujejo minimalno urno postavko v korist delavcev, ki so bili za izvajanje tega javnega naročila napoteni na ozemlje države članice gostiteljice. To pravilo je namreč del stopnje zaščite, ki mora biti zagotovljena navedenim delavcem (glej v tem smislu sodbo Laval un Partneri, C-341/05, EU:C:2007:809, točke 74, 80 in 81).

67 Tako razlago člena 26 Direktive 2004/18 potrjuje tudi njena presoja z vidika člena 56 PDEU, saj je ta direktiva namenjena zlasti uresničevanju svobode opravljanja storitev, ki je ena od temeljnih svoboščin, zagotovljenih s Pogodbo (glej po analogiji sodbo Rüffert, C-346/06, EU:C:2008:189, točka 36).

68 Poleg tega iz uvodne izjave 2 navedene direktive izhaja, da je treba določbe o usklajevanju, ki so v tej direktivi določene za javna naročila nad določeno vrednostjo, razlagati v skladu s pravili in načeli Pogodbe, med katerimi so tudi tista, ki se nanašajo na svobodo opravljanja storitev.

69 V zvezi s tem iz sodne prakse Sodišča izhaja, da pomeni naložitev minimalnega plačila na podlagi nacionalnega predpisa ponudnikom in njihovim morebitnim podizvajalcem, ki imajo sedež v drugi državi članici, kot je ta, iz katere je naročnik, kjer so minimalne urne postavke nižje, dodatne ekonomske stroške, ki lahko prepovejo, ovirajo ali zmanjšajo privlačnost izvajanja njihovih storitev v državi gostiteljici. Zato lahko ukrep, kot je ta v postopku v glavni stvari, pomeni omejitev v smislu člena 56 PDEU (glej v tem smislu med drugim sodbo Bundesdruckerei, C-549/13, EU:C:2014:2235, točka 30).

70 Tak ukrep je načeloma mogoče upravičiti s ciljem varstva delavcev (glej v tem smislu med drugim sodbo Bundesdruckerei, C-549/13, EU:C:2014:2235, točka 31).

71 Kljub temu pa se – kot poudarja predložitveno sodišče – postavlja vprašanje, ali iz točk od 38 do 40 sodbe Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) izhaja, da take utemeljitve ni mogoče upoštevati, ker se minimalna plača, ki je določena s členom 3(1) LTTG, uporablja le za javna, in ne tudi za zasebna naročila.

72 Na to vprašanje je treba odgovoriti nikalno.

73 Iz navedenih točk od 38 do 40 sodbe Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) je namreč razvidno, da kljub temu, da je v okviru preučitve nacionalnega ukrepa iz zadeve, v kateri je bila izdana navedena sodba, na podlagi člena 56 PDEU, Sodišče ugotovilo, da takega ukrepa ni mogoče upravičiti s ciljem zaščite delavcev, pa se je oprlo na nekatere značilnosti navedenega ukrepa, na podlagi katerih se ta ukrep jasno razlikuje od nacionalnega ukrepa iz postopka v glavni stvari.

74 Sodišče se je tako v sodbi Rüffert (C-346/06, EU:C:2008:189) oprlo na ugotovitev, da je šlo v zadevi, v kateri je bila izdana ta sodba, za kolektivno pogodbo, ki se uporablja le za gradbeni sektor, ki ne zajema zasebnih naročil in ki ni bila razglašena za splošno veljavno. Sodišče je poleg tega poudarilo, da je minimalna urna postavka, določena s to kolektivno pogodbo, presegala minimalno urno postavko, ki se za ta sektor uporablja na podlagi AEntG.

75 Toda minimalna urna postavka, ki je določena z ukrepom iz postopka v glavni stvari, je določena z zakonom, ki se kot kogentno pravilo glede minimalne zaščite načeloma splošno uporablja za oddajo vseh javnih naročil v deželi Porenje-Pfalška, ne glede na zadevni sektor.

76 Poleg tega je s tem zakonom zagotovljeno minimalno socialno varstvo, saj v času dejanskega stanja v postopku v glavni stvari niti AEntG niti drug nacionalni predpis v sektorju poštnih storitev nista določala nižje minimalne plače.

77 Glede na zgornje ugotovitve je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 26 Direktive 2004/18 razlagati tako, da ne nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki ponudnikom in njihovim podizvajalcem nalagajo, da se s pisno izjavo, ki mora biti priložena k ponudbi, zavežejo, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.

Drugo vprašanje

78 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 26 Direktive 2004/18 razlagati tako, da nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki določajo izključitev iz postopka oddaje javnega naročila tistih ponudnikov in njihovih podizvajalcev, ki se nočejo s pisno izjavo, ki mora biti priložena k njihovi ponudbi, zavezati, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.

79 Iz odgovora na prvo vprašanje je razvidno, da je treba navedeni člen 26 razlagati tako, da ne nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki ponudnikom in njihovim podizvajalcem nalagajo, naj se s pisno izjavo, ki mora biti priložena k ponudbi, zavežejo, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.

80 Poleg tega člen 3(1) LTTG določa, da se ponudba, če ta izjava pri oddaji ponudbe ni dana in se ne predloži niti na zahtevo, izključi iz ocenjevanja.

81 Člen 7 LTTG poleg tega določa pravila o sankcijah, ki se uporabijo v različnih primerih, ko je bila takšna pisna zaveza priložena ponudbi, vendar pa ni bila spoštovana med izvajanjem javnega naročila. Ta ureditev ni upoštevna v zadevi v glavni stvari, ki se nanaša na izključitev ponudnika, ki k svoji ponudbi noče priložiti te zaveze.

82 V obravnavanem primeru je bilo podjetje RegioPost izključeno iz sodelovanja pri postopku oddaje javnega naročila iz postopka v glavni stvari, potem ko je zavrnilo dopolnitev svoje ponudbe s tem, da bi ji priložilo pisno zavezo o spoštovanju obveznosti izplačila minimalne plače iz člena 3(1) LTTG.

83 Vendar pa izključitve iz sodelovanja pri tem naročilu ni mogoče opredeliti kot sankcije. To je le posledica neizpolnitve – zaradi nepriložitve k ponudbi pisnih zavez iz člena 3(1) LTTG – zahteve, ki je na posebno pregleden način določena v objavi zadevnega razpisa in ki se nanaša zlasti na to, da se poudari pomembnost spoštovanja kogentnega pravila glede minimalnega varstva, ki je izrecno dovoljen na podlagi člena 26 Direktive 2004/18.

84 Tako kot zadnjenavedeni člen ne nasprotuje temu, da se za spoštovanje navedenega pravila zahteva pisna zaveza, omogoča tudi tako izključitev.

85 Pomembnost spoštovanja tega kogentnega pravila glede minimalnega varstva poleg tega izrecno izhaja iz uvodne izjave 34 Direktive 2004/18, ker je v njej navedeno, da lahko države članice neizpolnjevanje obveznosti, določenih z nacionalnim pravom, ki veljajo zlasti na področju pogojev zaposlovanja, obravnavajo kot hudo kršitev ali prekršek v zvezi s poklicnim ravnanjem zadevnega gospodarskega subjekta, ki lahko povzroči izključitev tega gospodarskega subjekta iz postopka za oddajo javnega naročila.

86 Poleg tega pritisk, ki ga za ponudnike, in če je to primerno, za njihove podizvajalce ustvarja obveznost vključitve zaveze spoštovanja minimalne plače, kot je določena s členom 3(1) LTTG, ni tako velik, saj lahko izpolnijo vnaprej pripravljene obrazce.

87 Primernost in sorazmernost izključitve nekega gospodarskega subjekta iz postopka oddaje javnega naročila, kot je izključitev določena s členom 3(1) LTTG, izhaja tudi iz dejstva, da ta določba izrecno določa, da do navedene izključitve pride le, če po tem, ko je bil gospodarski subjekt pozvan, naj dopolni svojo ponudbo s tem, da ji priloži navedeno zavezo, ta – tako kot v zadevi v postopku v glavni stvari – tega ne stori.

88 Iz vseh zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba na drugo vprašanje odgovoriti tako, da je treba člen 26 Direktive 2004/18 razlagati tako, da ne nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki določajo izključitev iz postopka oddaje javnega naročila tistih ponudnikov in njihovih podizvajalcev, ki se nočejo s pisno izjavo, ki mora biti priložena k njihovi ponudbi, zavezati, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.

Stroški

89 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

1. **Člen 26 Direktive 2004/18/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 31. marca 2004 o usklajevanju postopkov za oddajo javnih naročil gradenj, blaga in storitev, kakor je bila spremenjena z Uredbo Komisije (EU) št. 1251/2011 z dne 30. novembra 2011, je treba razlagati tako, da ne nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki ponudnikom in njihovim podizvajalcem nalagajo, naj se s pisno izjavo, ki mora biti priložena k ponudbi, zavežejo, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.**

2. Člen 26 Direktive 2004/18, kakor je bila spremenjena z Uredbo št. 1251/2011, je treba razlagati tako, da ne nasprotuje predpisom regionalne enote države članice, kot so ti iz postopka v glavni stvari, ki določajo izključitev iz postopka oddaje javnega naročila tistih ponudnikov in njihovih podizvajalcev, ki se nočejo s pisno izjavo, ki mora biti priložena k njihovi ponudbi, zavezati, da bodo delavcem, ki bodo izvajali storitve, ki so predmet javnega naročila, izplačevali minimalno plačo, določeno s temi predpisi.

Podpisi